

N:o 28.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående gäldande af den å indragna militieboställena Åkesberg och Via belöpande kostnad för sänkning af sjöarne Hjelmaren och Qvismaren; gifven Charlottenberg den 3 Mars 1884.

Sedan i särskilde kontrakter af den 12 Juni 1869, hvarigenom boställsdirektionen vid Nerikes regemente utarrenderat regementschefsboställena 3 mantal Åkesberg i Mellösa socken och 3 mantal Via i Askers socken af Örebro län på tjugu års tid från midfastan 1870, stadgats, bland annat, att arrendatorerna åläge att ansvara för alla de kostnader, som under arrendetiden kunde drabba boställena med anledning af ifrågasatt sänkning af sjöarne Hjelmaren och Qvismaren, hvaremot de skulle ega att under berörde tid tillgodonjuta de förmåner och den vinst, som kunde tillfalla boställena i följd af sjösänkningen,

vill Kongl. Maj:t, under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden för denna dag, härmed föreslå Riksdagen att

dels medgifva, att arrendatorerna af de numera till statsverket indragna regementschefsboställena Åkesberg och Via frikallas från den genom arrendekontrakten dem ålagda skyldighet att deltaga i kostnaderna för sänkning af sjöarne Hjelmaren och Qvismaren samt att denna skyldighet öfvertages af kronan mot förbindelse för arrendatorerna att å hvarje af kronan för sjösänkningen under arrendetiden utbetaladt belopp årligen gälda fem procents ränta från och med den dag, utbetalningen verkstälts, till arrendetidens slut,

dels ock till bestridande af kostnaden för kronans deltagande i företaget för ifrågavarande båda egendomar på extra stat under sjun-

de hufvudtiteln för år 1885 anvisa tretton tusen kronor samt förklara att de belopp, som för berörda ändamål ytterligare erfordras, må få utbetalas af tillgängliga medel och derefter hos Riksdagen anmälas till ersättande.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse väl bevågen.

OSCAR.

O. R. Themptander.

*Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i Statsrådet å Charlottenberg den 3 Mars 1884.*

Närvarande:

Hans Excellens Herr Statsministern THYSELIOUS,
Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena Friherre HOCHSCHILD,
Statsråden: VON STEYERN,
THEMPTANDER,
RYDING,
VON KRUSENSTJERNA.

Departementschefen Statsrådet Themptander yttrade härefter:

»Genom boställsdirektionen vid Nerikes regemente utarrenderades, enligt särskilda den 12 Juni 1869 upprättade kontrakt, regementschefsoställena 3 mantal Åkesberg i Mellösa socken och 3 mantal Via i Askers socken af Örebro län på 20 års tid från midfastan 1870, det

förre till Lars Larsson i Berga mot årligt arrende i spanmål af 504 kubikfot råg och 504 kubikfot hafre, att lösas med penningar efter tio års medelmarkegångsvärde, samt derjemte en årlig kontant penningeafgift af 405 Riksdaler Riksmünt, och det senare till Jan Pehrsson och Lars Larsson i Via, mot årligt arrende i spanmål af 378 kubikfot råg och 378 kubikfot korn, att lösas på enahanda sätt med penningar, samt dessutom en årlig kontant penningeafgift af 300 Riksdaler Riksmünt. I § 9 af arrendekontrakten stadgades, att arrendatorerne ålåg att ansvara för alla de kostnader, som under arrendetiden kunde drabba boställena med anledning af ifrågasatt sänkning af sjöarne Hjelmaren och Qvismaren, hvaremot de skulle ega att under berörda tid tillgodojuta de förmåner och den vinst, som kunde tillfalla boställena i följd af sjösänkningen. Bland arrendevillkoren märkas i öfrigt, att arrendatorn af Åkesberg egde rätt till höstnad å en äng och dagsverken från två torp hörande till Via. Båda egendomarne äro numera indragna till statsverket. Enligt transport, som uppgifves hafva egt rum den 9 Mars 1881, är arrendet af Åkesberg öfvertaget af Johan Jonsson och hans hustru Anna Lisa Ersdotter.

Sedan det bolag, som bildats för omförmälda sjösänkningsföretag, den 12 Maj 1865 erhållit stadfästelse å sin bolagsordning och tillstånd att utföra sjösänkningen, beslöts vid ordinarie bolagsstämma den 25 Maj 1874, att företaget skulle utföras efter upprättad arbetsplan, hvilken den 2 Februari 1877 blef af Eders Kongl. Maj:t fastställd.

Enligt upplysningar, som tillförordnade domänintendenten i länet meddelat, omfattar Åkesberg 421 tunnland och Via 549 tunnland. Deraf skulle för Åkesberg 104 tunnland och för Via 351 tunnland äng genom sänkningen blifva odlingsbara. Sjösänkingsbolagets styrelse har beräknat hela kostnaden för arbetets utförande utgöra

för Åkesberg	Kronor 11,426: 05
--------------------	-------------------

» Via	» 23,589: 57
-------------	--------------

eller för båda egendomarne Kronor 35,015: 62.

Uttaxeringarne för åren 1881, 1882	För Åkesberg.	För Via.
och 1883 hafva utgjort	Kronor 1,990: 18	4,125: 06

Och beräknas uttaxeringarne för		
1884 och 1885 förslagsvis till...	» 1,867: 95	3,871: 77

tillsammans Kronor 3,858: 13	7,996: 83
------------------------------	-----------

eller för båda egendomarne Kronor 11,854: 96,

hvertill komma upplupna räntor.

Arrendatorerne, som icke erlagt något af förfallna beloppen, äro genom Askers Häradsrätts den 28 September 1883 gifna utslag förpligtade att gälda de för åren 1881 och 1882 uttaxerade belopp jemte ränta, men hafva väddjat till Eders Kongl. Maj:ts och Rikets Svea Hofrätt, som ännu ej utgifvit dom.

Då emellertid de kostnader, som beräknades skola för företaget i sin helhet belöpa på ifrågavarande två boställen, syntes arrendatorerne blifva allför dryga, ingingo Jan Pehrsson och Lars Larsson i Via samt Johan Jonsson och dennes hustru till Eders Kongl. Maj:t med underdåniga ansökningar, deruti de anförde, att den afkastning, som under då återstående nio arrendeår kunde komma att tillfalla sökanderne, icke skulle vara tillräcklig att lemna ersättning till gäldande af räntan å hvad de måste utbetala, än mindre att godtgöra dem för någon del af kapitalet, och anhöllo de fördenskull, att Eders Kongl. Maj:t måtte frikalla dem från skyldigheten att deltaga i sjösänkingsföretaget samt förklara, att de kostnader, som för bostälленas delaktighet i detsamma kunde komma att uttaxeras, skulle bestridas af kronan; men enligt nådiga bref den 26 Mars 1881 fann Eders Kongl. Maj:t då icke skäl att bifalla ansökningarne.

Nu har uti en till Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Örebro län ingifven skrift af den 18 Januari innevarande år t. f. domänintendenten i länet, jemte förmälan att berörda stadgande i § 9 af arrendekontrakten försatt arrendatorerne i så svår ställning, att, derest någon lindring i det af dem gjorda åtagande icke kunde medgifvas, de måste blifva fullständigt utarmade, hvilket äfven för kronan skulle medföra svårigheter och allvarsamma förluster, ansett sig böra fästa Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes uppmärksamhet på förhållandet och lemna en närmare utredning af arrendatorernes ställning till så väl sjösänkingsbolaget som kronan.

I denna redogörelse anför t. f. domänintendenten, förutom åtskilliga härofvän redan omnämnda förhållanden, hufvudsakligen:

att omförmälde stadgande i arrendekontrakten tillkommit, innan sjösänkingsföretaget blifvit ens beslutadt och ännu mindre de på egenomarne belöpande kostnader beräknade;

att dessa kostnader, som i ett år 1868 upprättadt förslag beräknats till 1,210,400 kronor 67 öre, deraf staten antagits skola förskjuta två tredjedelar utan ränta under de sju arbetsåren, genom oförutsedda omständigheter uppgått till oväntadt höga belopp, så att vilkoren vid utförandet blefvo mer än dubbelt drygare än som beräknats vid arrendekontraktens upprättande;

att de förfallna medlens uttagande på exekutiv väg skulle leda till arrendatorernes ruin;

att arrendatorerne, hvika ålegat att ställa ny borgen för arrendeskyldigheternas fullgörande under återstående 5 år af arrendetiden från den 14 Mars 1885, icke kunnat sådant fullgöra i anseende till de stora utbetalningar, som för sjösänkningen å egendomarne belöpte; samt

att, i händelse arrendatorerne blefve från arrendena vräkta, för ingendera egendomen nya arrendatorer, villiga att öfvertaga de gamla kontrakten för tiden till 1890, skulle kunna erhållas;

och har med afseende härå t. f. domänintendenten föreslagit, utom några jemkningar i vissa delar af arrendekontrakten till utjemnande af de missförhållanden, som föranledas deraf, att inkomsten från vissa delar af Via egendom tillfaller arrendatorn af Åkesberg, under det att sjösänkingskostnaden för dessa delar skulle vidlåda arrendatorerne af Via, att Eders Kongl. Maj:t, med återkallande af hvad arrendekontrakten innehålla i fråga om arrendatorernes skyldighet att deltaga i sjösänkingskostnaden, måtte ikläda kronan all denna kostnad för Åkesberg och Via och dermed förenade förbindelser till sjösänkingsbolaget, mot det att arrendatorerne åtog sig, att å hvad kronan till sjösänkningen komme att under arrendetiden erlägga, årligen gälda 5 procents ränta från och med den dag första utbetalningen verkstälts; samt att framställning måtte göras hos Riksdagen derom, att för den närmaste tiden till och med år 1885 ett förslagsanslag af 13,000 kronor måtte för ändamålet beviljas.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Örebro län, som i skrifvelse den 31 sistlidne Januari till Domänstyrelsen för den åtgärd, styrelsen kunde finna lämplig vidtaga, öfverlemnad t. f. domänintendentens berörda skrift och till den deri gjorda framställningen tillstyrkt bifall, har dervid tillika dels meddelat den upplysning, att vederbörande kronofogde, som haft att affordra arrendatorerne af förenämnde hemman nya borgensförbindelser för arrendevilkorens uppfyllande från den 14 Mars 1885, inkommit med bevis att arrendatorerne icke kunde anskaffa sådana nya förbindelser, dels ock bifogat icke allenast skriftligt yttrande, hvari arrendatorerne förbundit sig att i öfverensstämmelse med t. f. domänintendentens förslag erlägga 5 procents ränta å de sjösänkingskostnader, som för hemmanen komme att af kronan utbetalas, utan äfven särskilda, under förutsättning af kronans deltagande i sänkingsföretaget, ingångna borgensförbindelser för fullgörande under återstående arrendeåren från midfastan 1885 af arrendevilkoren med de förändringar deri, som genom kronans deltagande i företaget blefve en följd.

I underdånig skrifvelse den 6 sistlidne Februari har Domänstyrelsen till Eders Kongl. Maj:ts pröfning hänskjutit detta ärende och dervid anført, att till arrendatorernes fördel talade den omständigheten att företaget så sent kom till utförande, att den derigenom torrlagda, hemmanen tillfallna mark först under innevarande år kunde delvis odlas och att arrendatorerne således under återstående arrendetiden svårigen kunde få ersättning ens för odlingskostnaderne. T. f. domänintendentens upplysning om arrendatorernes oförmåga att bestrida sänkingskostnaderne kunde visserligen anses endast såsom ett antagande, men då det gälde utbetalningar af den storlek, hvarom nu vore fråga, syntes det vara mer än sannolikt, att knappast något kunde utfås hos arrendatorerne till sänkingskostnadens gäldande. Genom arrendatorernes uppsägning till afflyttning midfastan 1885, i följd af deras underlåtenhet att ställa ny borgen, och egendomarnes utarrendering under återstående fem arrendeår skulle otvifvelaktigt, om nya arrendatorer ens kunde erhållas, så låga arrenden erbjudas, att förlusten för kronan derigenom blefve större, än om kronan direkt deltog i företaget, hvarföre ock styrelsen ansåge sig under för handen varande förhållanden icke böra för närvarande vidtaga någon uppsägningsåtgärd. Då Hjelmarens och Qvismarens sjösänkingsföretag emellertid vore af allmännyttig beskaffenhet och staten deraf otvifvelaktigt komme att draga stora indirekta fördelar, borde, enligt styrelsens mening, kronan icke undandraga sig att med den enskilde jordegaren deltaga i de med företaget förenade visserligen icke obetydliga utgifterna äfven för nu ifrågasättande två egendomar, liksom enligt nådiga brefvet den 20 April 1883 kronan deltagit för öfriga af företaget berörda utarrenderade kronoegendomar, hvilkas arrendatorer icke blifvit kontraktsenligt dertill bundna, synnerligast som kronan hade den direkta fördelen att för Åkesberg få 104 tunnland och för Via 351 tunnland äng odlingsbara och således i en framtid sannolikt borde kunna för vänta riklig ersättning för de utgifter, som å egendomarne belöpte, hvarförutom redan under löpande arrendeperiod kronan erhöle fem procents ränta å de medel, som för egendomarne utbetalades.

Med stöd af hvad sålunda anförts har Domänstyrelsen hemställt, att t. f. domänintendentens framställning måtte bifallas.

Med afseende å hvad sålunda förekommit och då, sedan en likartad framställning af arrendatorerne till dessa egendomar förra gången fa Eders Kongl. Maj:t pröfvades, frågan kommit i den förändrade ställning, att Eders Kongl. Maj:t den 20 April 1883 på framställning af Riksdagen beslutat, att kronan skall i sjösänkningen taga del för andra

utarrenderade kronoegendomar, som af företaget kunde vinna fördel, och vid sådant förhållande billigheten synes kräfvä, att ifrågavarande arrendatorer icke betungas med bidrag till företaget, hvilka blifva vida större än vid arrendekontraktens afslutande kunnat beräknas och till hvilkas utgörande de för öfrigt synas sakna förmåga, hemställer jag att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att dels medgifva, att arrendatorerne af indragna regementschefsboställena Åkesberg och Via frikallas från den genom arrendekontrakten dem ålagda skyldighet att deltaga i kostnaderna för sänkningen af sjöarne Hjelmaren och Qvismaren samt att denna skyldighet öfvertages af kronan, mot förbindelse för arrendatorerne att å hvarje af kronan för sjösänkningen under arrendetiden utbetaldt belopp årligen gälda fem procents ränta från och med den dag utbetalningen verkstälts till arrendetidens slut, dels ock till bestridande af kostnaden för kronans deltagande i företaget för ifrågavarande båda egendomar på extra stat under sjunde hufvudtiteln för år 1885 anvisa 13,000 kronor, samt förklara, att de belopp, som för berörda ändamål ytterligare erfordras, må få utbetalas af tillgängliga medel och derefter hos Riksdagen anmälas till ersättande.»

På Statsrådets enhälliga tillstyrkan behagade Hans Maj:t Konungen i nåder bifalla hvad föredragande departementschefen sålunda hemställt samt förordna, att proposition skulle till Riksdagen aflätas af den lydelse bilagan Litt. — vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet

Wilh. Beskow.
